

Povijesni roman „Vuci“ Milutina Cihlara Nehajeva

Pomper, Adriana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:320612>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti

Adriana Pomper

Povijesni roman „Vuci“ Milutina Cihlara Nehajeva

Završni rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti

(jednopedmetni)

Povijesni roman *Vuci Milutina Cihlara Nehajeva*

Završni rad

Student/ica: Adriana Pomper

Mentor/ica: doc. dr. sc. Sanja Knežević

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Adriana Pomper**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Povijesni roman „Vuci“ Milutina Cihlara Nehajeva** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2. listopada 2019.

SADRŽAJ:

1. Uvod	1
2. Periodizacija i poetika moderne	2
2.1. Povijesni roman	3
2.2. Povijesni roman u hrvatskoj književnosti.....	3
3. Život i stvaralaštvo Milutina Cihlara Nehajeva	7
4. Roman <i>Vuci</i> (1928)	9
4.1. Šenoinski elementi u romanu.....	11
4.1.1. Pripomena i nacionalni zanos u romanu <i>Vuci</i>	14
4.2. Odstupanje od šenoinskih elemenata u romanu.....	16
5. Elementi sintetičkog realizma u romanu <i>Vuci</i>	19
6. <i>Vuci</i> – novopovijesni roman.....	22
7. Zaključak.....	23
8. Sažetak	25
9. Literatura	26

1. UVOD

Predmet izrade završnog rada bio je predstaviti roman *Vuci* Milutina Cihlara Nehajeva, autora koji se afirmirao u razdoblju moderne u hrvatskoj književnosti. Da bismo uopće mogli govoriti o romanu i njegovu autoru, potrebno je reći nekoliko riječi o razdoblju moderne, njezinim obilježjima te dati kratak prikaz povijesti povijesnog romana i njegovog razvoja u hrvatskoj književnosti. Što se tiče razdoblja hrvatske moderne, početnom godinom se uzima 1892. kada izlazi novela *Moć savjesti* Antuna Gustava Matoša, dok se u širem kontekstu početnom godinom uzima 1895. obilježena događajem spaljivanja mađarske zastave. Termin *moderna* potječe iz francuskog pridjeva *moderne*, odnosno tal. *moderno*, u značenju modernizma. Također se završetkom razdoblja moderne u hrvatskoj književnosti uzimaju dvije godine: 1914. obilježena smrću Antuna Gustava Matoša te 1916. U razdoblju moderne dolazi do noviteta na književnom planu pa se smatralo da književnost treba biti u službi estetskog, postizanja ideala ljepote. U poeziji se stvaralaštvo granalo na impresionističko, gdje je značajnu ulogu imao Vladimir Vidrić, s težnjom ujedinjenja svih umjetnosti u poeziji, oslanjajući se na dojam i pejzaž u službi odraza umjetnikove duše, i simbolističko, gdje dominira poezija Antuna Gustava Matoša s bitnim značajkama poput simbola, sugestivnosti te muzikalnosti. Promjene nisu zahvatile samo poeziju, već i prozu. U povijesti hrvatske književnosti povijesni se roman temeljio na modelu povijesnog romana Waltera Scotta, čiji je hrvatski epigon i začetnik žanra u hrvatskoj književnosti August Šenoa, a kasnije se javlja i Milutin Cihlar Nehajev. Naglasak je u ovome radu stavljen na predstavljanje romana *Vuci*, njegovo smještanje u kontekst povijesnog romana te u odnosu s Augustom Šenoom prikazati sličnosti i razlike. Nehajev izborom teme i povijesne građe iz 16. stoljeća javnosti se predstavlja u novom svjetlu nastojeći što potpunije dokumentirati povijesne dokumente kojima se služio. Roman *Vuci* javnosti je predstavljen kao otklon od Šenoine tradicije pa svojom pojavom donosi novo shvaćanje povijesti gdje povijest više nije prikazana kao učiteljica života.

U početnom dijelu rada smjestit ćemo roman *Vuci* u razdoblje kojem pripada i predstaviti njegove odrednice, zatim iznijeti prikaz povijesnog romana *Vuci* te ga staviti u kontekst povijesnog romana i odrediti vremenskim odrednicama. Slijedi prikaz Nehajevljeva života i stvaralaštva s naglaskom na njegov značaj kao nositelja moderne. Nakon kratkog uvoda u roman *Vuci* slijedi analiza djela s posljednjim poglavljem gdje ćemo predstaviti ideju Julijane Matanović koja smatra da su *Vuci* novopovijesni roman. Na kraju rada imamo zaključak, literaturu i sažetak.

2. PERIODIZACIJA I POETIKA MODERNE

Početak razdoblja moderne uzima se 1892. godina te je, kako navodi Miroslav Šicel, vidljivo da je te godine došlo do konačne dezintegracije realističkih stilskih formacija i sve veće prisutnosti modernističkih stilskih obilježja te da zajedno prikazuju pravo stanje tadašnjeg literarnog vremena (Usp. Šicel, 2005: 7). Sam termin *moderna* izvedenica je iz francuskog pridjeva *moderne*, odnosno tal. *moderno*, u značenju modernizma, moderniteta kao otklona od tradicije (Usp. Batušić, Kravar, Žmegač, 2001: 7). Za povijest književnosti uzima se 1892. godina kada izlazi novela *Moć savjesti* Antuna Gustava Matoša, dok u širem kontekstu početkom moderne možemo smatrati i 1895. godinu koja je obilježena događajem kada je u Zagrebu spaljena mađarska zastava. Paralelno tome se uzimaju i dvije ključne godine u povijesti hrvatske književnosti koje označavaju kraj razdoblja moderne: godina 1914. obilježena je smrću najznačajnijeg predstavnika impresionističke poezije, Antuna Gustava Matoša, te izlaskom poznate hrvatske antologije *Hrvatska mlada lirika*. Kao druga krajnja godina uzima se 1916. (Usp. Šicel, 2005: 8). Šicel za modernu navodi sljedeće:

„Moderna (kao odjek srednjoeuropskih umjetničkih kretanja, a posebno bečke secesije odnosno moderne od koje i preuzima terminološku oznaku) bila je shvaćena u najznačajnijih pisaca i kritičara slično kao što su je doživljavali stvaraoci i u ostalim europskim literaturama: nazivala se ta moderna strujanja, stilovi i pravci dekadansa, simbolizam, impresionizam ili neoromantizam...“ (Šicel, 2005: 8)

Moderna je u Hrvatskoj imala dvojako značenje. Naime, „*hrvatski pisci oko 1900. proizveli su književna djela usporediva s onima što su se u njemačkim zemljama u isto doba nazivala modernima, a u jezik književne kritike rano je prodro i pojam moderne kao periodizacijska kategorija*“ (Batušić, Kravar, Žmegač, 2001: 7). Tome je na ruku išla činjenica razjedinjenih hrvatskih zemalja u tom razdoblju (povijesno su pokrajine Slavonija, Dalmacija, Hrvatska i Vojna Krajina bile promatrane kao hrvatske zemlje, ali su bile u sastavu različitih kraljevina), odnosno u doba moderne, bile pod vlašću carske i kraljevske bečke krune, a time i pod snažnim utjecajem Beča (Batušić, Kravar, Žmegač, 2001: 7).

„Bečkom pojmu moderne, koji u nas, kako vidimo, ima dugu tradiciju, konkurira već dvadesetak godina pojam moderne iz opozicije moderna – postmoderna. I u toj upotrebi obuhvaća pojam razdoblje između 1890. i 1918., ali i mnogo više. Početak one moderne za koju se pretpostavlja da prethodi postmoderni neki stavljaju u 18. stoljeće, a neki i na kraj srednjega vijeka.“ (Batušić, Kravar, Žmegač, 2001: 7)

I u moderni je, kao i u drugim razdobljima, došlo do promjena na književnom planu. Novost je bila u shvaćanju da književnost ne možemo svesti samo na nacionalnu ili pak

socijalnu funkciju; Šicel navodi kako „*joj se autonomni njezin karakter očituje u specifičnim vlastitim unutaršnjim zakonitostima, te u temeljnoj zadaći da izražava opće ljudske probleme...*“ (Šicel, 2005: 8). Književnost prvenstveno treba služiti ljepoti, estetskom doživljaju koji se potom ostvaruje nekim novim stilskim postupcima.

2.1. Povijesni roman

Za bolje razumijevanje teme ukratko ćemo prikazati razvoj povijesnog romana u svjetskoj književnosti i kasnije u hrvatskoj književnosti. Tako za povijesni roman Krešimir Nemeć kaže da je „*relativno mlada romaneskna podvrsta u kojoj se na temelju većega ili manjeg uvažavanja povijesnih činjenica i realija prikazuju događaji iz bliže ili dalje prošlosti*“ (Nemeć, 1993: 5). Najčešća je svrha povijesnog romana bila prikazati ljudsku sudbinu u društvenim ili političkim okolnostima iz prošlosti, dok su glavni likovi bili smješteni u reprezentativan povijesni ambijent (Nemeć, 1993: 5). Začetnikom takvog povijesnog romana smatra se škotski pisac Walter Scott s reprezentativnim povijesnim romanom *Waverley* objavljen 1814. godine. Povijesni roman karakteriziraju napeta i dramatična zbivanja, vrlo precizni opisi, dok su likovi prikazani vrlo plošno i bez neke dublje psihološke razrade, pa su stoga Scottova djela prikazana tako da su zamišljena kao slike iz života i običaja epohe koju prikazuje. No pri stvaranju modela povijesnog romana Scott je uzore tražio čak u srednjovjekovnim epovima, kronikama i viteškim romanima gdje je povijest bila prikazana kao kulisa i nije imala veći utjecaj na samu radnju, te se koristio pikarskim, sentimentalnim i gotskim romanima (Usp. Nemeć, 1993: 5-7).

2.2. Povijesni roman u hrvatskoj književnosti

Da bismo se bolje uveli u temu povijesnog romana u hrvatskoj književnosti treba istaknuti nekoliko riječi Julijane Matanović:

„Tragajući za načinima na koje se povijest postavljala kao tema hrvatskim romanopiscima, uvjerala sam se kako je hrvatski povijesni roman jedini prozni žanr u našoj književnosti koji od početka do danas ima svoj kontinuitet.“ (Matanović, 2003: 7)

Sam termin povijesnog romana Nemeć opisuje kao „*prve kanonizirane prozne forme u hrvatskoj književnosti*“ (Nemeć, 1993: 7). Povijesni se roman u hrvatskoj književnosti javlja tek u novijoj hrvatskoj književnosti. Kako Nemeć kaže: „*Od Tkalčića i Šenoae do Aralice i Fabrika povijesni je roman bio svojevrstan lakmus koji je najosjetljivije reagirao na sve mijene, potrebe i vrijednosne predodžbe naše nacionalne književnosti*“ (Nemeć, 1993: 7). Ipak,

povijesni roman nije bio stalnog koncepta, već se vremenom mijenjao, pod time se podrazumijeva da se mijenjala koncepcija ali i funkcija povijesti dok su njegovi razlozi postojanja ostali nepromjenjivi. Iako mnogi početak povijesnog romana vezuju uz stvaralaštvo Augusta Šenoe, ono seže iz ranijih vremena i vraća nas u razdoblje srednjeg vijeka. Upravo je roman bio omiljena književna vrsta srednjeg vijeka, pa stoga ne čudi činjenica da su u hrvatsku književnost ušla djela s temama iz daleke antike. Nakon srednjovjekovnog razdoblja, kako Nemeć navodi, dolazi drugačije razdoblje; razdoblje višestoljetne praznine. U tom razdoblju hrvatska književnost kao da zazire od prozних djela (romana ali i kraćih prozних vrsta), izuzmemo li roman *Planine* Petra Zoranića napisan 1536. godine (objavljen 1569.). Tek sredinom 19. stoljeća dolazi do oporavka proze u hrvatske književnosti u djelima novije hrvatske književnosti koja su temeljena na povijesnim likovima i događajima. Povijesni se roman posebno isticao u vrijeme Bachovog apsolutizma, pedesetih godina 19. stoljeća, jer je za primarnu zadaću imao ponuditi hrvatskim čitateljima djela pisana na narodnom jeziku kako bi ostala sačuvana sva dobra narodnoga preporoda. Tu se javljaju pisci novela kao što su Mirko Bogović, Ilija Okrugić, Ivan Filipović, za koje Nemeć kaže da za građu svojih prozних djela uzimaju važne događaje iz „*hrvatske prošlosti s primjerima junaštva kojima se hranio domaći ponos i čuvala nacionalna svijest*“ (Usp. Nemeć, 1993: 8-9).

Od tema najviše su bili zastupljeni motivi borbe Hrvata s Turcima koje su naši pisci obrađivali u hajdučko-turskoj novelistici. Prvim hrvatskim povijesnim romanom smatra se *Severila ili Slika iz progonstva kršćanah u Sisku* Ivana Krstitelja Tkalčića iz 1866. godine. Prema datiranju vidimo da je Tkalčićev roman objavljen punih pet godina prije Šenoina *Zlatarova zlata*.) Prikazana povijest u *Severili* ima drugačiju funkciju, kako kaže Nemeć: „ona je samo nakalemljena na središnju romantičnu ljubavnu priču“ (Nemeć, 1993: 11). Stoga se djelo čitatelju predstavlja kao povijesna rasprava ili čak arheološki priručnik, a ne toliko roman. Tek sa stvaralaštvom Augusta Šenoe hrvatska književnost dobiva pravu koncepciju povijesnog romana (Usp. Nemeć, 1993: 9-11). Citirajući Dubravka Jelčića Nemeć tvrdi sljedeće: „*Povijest je za Šenou sredstvo nacionalnog odgoja njegova naroda i škola rodoljublja*“ (Nemeć, 1993: 12). Nemeć citira Šenou koji za povijesni roman govori sljedeće:

„U historičkom romanu moraš analogijom među prošlosti i sadašnjosti narod dovesti do spoznaje samoga sebe. Za to ima sto prilika. Pusto hvalisanje praotaca, krvava slava prošlih vremena nije zadaća našeg historičkog romana. Prikazat valja sve grijehe, sve vrline naše minulosti, da se narod uzmogne čuvati grijeha, slijediti vrline.“ (Nemeć, 1993: 12)

Iako Šenoini povijesni romani slijede obrazac Scottove povijesne fikcije, ipak ima preinaka. Šenoa je Scottov model prilagodio hrvatskoj književnoj tradiciji. Stoga za Šenou povijest nije više isključivo pomoćna funkcija već preuzima glavnu ulogu, pa je povijest sada glavni akter događaja, nalazi se u samoj radnji i ima velik utjecaj na nju. U to vrijeme stvaranja javlja se potreba za što istinitijim prikazom aktualne sredine, kulturnih i socijalnih prilika, kao i za potvrđivanjem argumenata autentičnim povijesnim dokumentima (Usp. Nemeč, 1993: 12-13).

„Naime, budući da se stvarnost u tim romanima prikazuje kroz povijest, dakle kao povijesna stvarnost, i činjenice te stvarnosti moraju se učiniti što vidljivijima i istaknutijima. Stoga Šenoa u nekim izdanjima svojih romana precizno navodi i povijesna vrela kojima se služio.“ (Nemeč, 1993: 13)

U vremenskom razdoblju od 1865. do 1881. godine Šenoino je stvaralaštvo bilo na vrhuncu pa se i taj period naziva Šenoinim dobom. To razdoblje povijesti hrvatske književnosti spominjemo jer je zaslužno za punu afirmaciju povijesnog romana (Nemeč, 1993: 19). Značajniji pisci povijesnih romana koja se ističu zasigurno su Josip Eugen Tomić s romanom *Zmaj od Bosne* (1879) i dopunom Šenoina romana *Kletva*, Ksaver Šandor Gjalski s romanima *Osvit* (1892) i *Za materinsku riječ* (1906), te romani Eugena Kumičića poput *Urote zrinsko-frankopanske* (1892-93).

Od početka žanra povijesnog romana vidljive su promjene i prilagođavanje razdoblju u kojem pisci stvaraju. Nemeč tvrdi da u razdoblju potkraj 19. i početkom 20. st. dolazi do raslojavanja povijesnog romana u hrvatskoj književnosti, „tj. njegova strukturalnog prilagođavanja aktualnim potrebama i ukusima potencijalnih konzumenata“ (Nemeč, 1993: 24). Stoga kod pisaca kao što su Higin Dragošić, Hinko Davila, Ivan Devčić, Milutin Mayer, Velimir Deželić st. ili Marija Jurić-Zagorka nalazimo djela s ciljem da čitatelju pruže zabavu i da se upuste u napetu priču. Da bi u tome uspjeli, autori stvaraju trivijalne romane vrlo popularne u tom razdoblju, čije su glavne karakteristike uglavnom kanonizirane i šablonizirane (kao što su crno-bijela karakterizacija likova, sentimentalizam, patetika i sl.). U svrhu zabave stvaraju burne zaplete i rasplete, poznate romantičarske motive otmica, dvoboja, trovanja, misterija i naglih obrata u svrhu stvaranja napetosti i privlačnosti djela. Takvi pisci su Velimir Deželić st. s romanima *U buri i oluji* (1902) i *Prvi kralj* (1903), Marija Jurić-Zagorka s poznatim romanom *Grička vještica* (1912-13), Velimir Deželić sin s romanima *Sofiju odabra* i *Sedam puta udarani*, Štefa Jurkić s *Plaštom maloga križara*, Bare Poparić i drugi (Usp. Nemeč, 1993: 24-28).

Pisci, osim trivijalnog, pišu klasični povijesni roman na tragu Šenoine koncepcije povijesne fikcije. Znatniji otklon od Šenoinog modela povijesnog romana donosi Nehajev romanom *Vuci* (1928). U romanu veći je fokus stavljen na psihološku analizu, prikaz unutrašnjih doživljaja i reakcija glavnoga lika Krste Frankopana, a ne više na intrige, spletke, otmice i slično (Nemec, 1993: 29). Također treba spomenuti Vladimira Nazora s romanom *Pastir Loda* (1938-39) kao neobičnim žanrovskim hibridom u kome se miješaju povijest i legenda, mit i narodna pjesma, filozofska promišljanja i drugo;

„Nazorova neobična poetizirana povijest pokazuje, dakle, još jedan mogući oblik transformacije povijesnog romana: nadrealističko povezivanje mita i historije bez šavova u jedinstvenu priču.“ (Nemec, 1993: 30)

Kako vrijeme odmiče tako se i interpretacija povijesnog romana mijenjala pa se javljaju pisci sa suvremenijim varijantama hrvatskoga povijesnog i novopovijesnog romana poput djela Ivana Aralice, Nedjeljka Fabrija i Feđe Šehovića (Nemec, 1993: 31). Šenoinski odnos prema povijesti temeljen na „*teološkoj koncepciji prošlosti, na patetici i na mitologemima nacionalnog funkcionalizma, bio je trajnom odrednicom našega povijesnog romana sve do Milutina Cihlara Nehajeva (Vuci, 1928)*“ (Nemec, 1993: 266-267). Takvu je strategiju postupno zamijenila vizija povijesti koja donosi prikaz stradanja, opomena, zla. Stoga umjesto likova nacionalnih junaka, naočitih vitezova, sada u povijesnom romanu glavnu riječ dobivaju oni slabiji likovi, žrtve povijesnih događaja (Nemec, 1993: 267). Fokus je stavljen na „*male životne priče, na sudbine skromnih pojedinaca i njihovih obitelji, pri čemu se redovito nastoji pokazati kako povijesni događaji (ratovi, revolucije, promjene vlasti, totalitarizmi) agresivno osvajaju njihovu privatnu sferu i zarobljavaju pojedinačnu egzistenciju*“ (Nemec, 1993: 267).

Povijesni roman 20. stoljeća u hrvatskoj književnosti je zaokupljen problemom tekstualnosti znanja o povijesti. Takav povijesni roman upućuje na konceptualnu i intertekstualnu narav prošlosti, a to je da „*sve što znamo o prošlosti potječe od diskursa te prošlosti; uvijek je posrijedi iskustvo posredovano jezikom*“ (Nemec, 1993: 266). Autori u povijesnim romanima žele naglasiti karakteristike koje su podložne raznim interpretacijama, kao što su neodređenost, nepouzdanost i varljivost povijesne građe, pa stoga često uključuju autorske intervencije u povijesnu građu koji upućuju na kontradikcije. Nemec ističe sljedeće: „*Zanimljiv je npr. povratak apokrifnosti, odnosno postupak falsifikacije poznatih povijesnih činjenica radi isticanja mogućih propusta pamćenja u protokoliranju povijesti*“ (Nemec, 1993: 266).

3. ŽIVOT I STVARALAŠTVO MILUTINA CIHLARA NEHAJEVA

Milutin Cihlar Nehajev u književnost ulazi krajem 19. stoljeća kao modernist. Rođen 25. studenog 1880. u Senju u doseljeničkoj češkoj obitelji kao sin Sebalda Cihlářa i Ludmile Polić. Romanopisac, novelist i novinar Nehajev je jedan od najistaknutijih predstavnika hrvatske književne moderne. Pseudonim Nehajev uzeo je prema senjskoj uskočkoj kuli Nehaj. Išao je u gimnaziju u Senju i Zagrebu, a 1903. doktorirao na sveučilištu u Beču (Zaninović, 1964: 7). Radio je na gimnaziji u Zadru gdje 1905. pokreće časopis *Lovor*. Nakon toga bio je u uredništvu časopisa *Obzor* te je nakon služenja vojske preuzeo uređivanje *Balkana* 1907. (Zaninović, 1964: 7). Kao novinar i književnik živio je u Zagrebu od 1911. radeći u *Jutarnjem listu* i *Obzoru*. Nehajev neko vrijeme živi u Parizu, Beogradu i Pragu radeći kao novinski dopisnik, a 1926. bio je izabran za predsjednika Društva hrvatskih književnika (Zaninović, 1964: 7). Milutin Cihlar Nehajev umire 7. travnja 1931. u Zagrebu. Grad Senj podigao mu je spomenik u Parku pjesnika i spomen-ploču na rodnoj kući.

Književni rad započinje dosta rano pa se još kao gimnazijalac javlja u *Nadi* i *Novoj nadi*. Godine 1898. kada je bio u završnom razredu gimnazije, u Hrvatskom zemaljskom kazalištu izvedena je njegova jednočinka *Prijelom*, a nakon nekoliko mjeseci na istoj je sceni izvedena drama *Svjećica* u kojoj su vidljivi simbolički elementi (Zaninović, 1964: 15). Vrlo su važni njegovi esejističko-kritički radovi o Gjalskom, Ibsenu, Flaubertu, Tolstoju (Zaninović, 1964: 8), a posebno se ističe njegova *Studija o Hamletu* (1915.), u kojoj korijene Hamletove pasivnosti nalazi u fatalizmu te naglašava da Hamletova tragičnosti izvire iz subjekta (Zaninović, 1964: 15). Vrijeme koje je proveo na studiju u Beču za Nehajeva je bilo od velike važnosti, kako Zaninović kaže: „s jedne je strane predstavljalo važnu fazu u procesu dogradnje njegova književnog profila i osnovicu karakteristične etape, a s druge se strane depresivno odrazilo na njegovo emocionalno i fizičko biće“ (Zaninović, 1964: 12). Iako je u njemačkoj književnosti pronašao uzore poput G. Hauptmanna, H. Sudermanna, A. Schnitzlera i drugih ni utjecaj skandinavske književnosti nije od manjeg značaja. Tako se Nehajev zanimao za stvaralaštvo H. Ibsena i A. Strindberga, pisce koje je iznimno cijenio, prevodio i o njima pisao (Zaninović, 1964: 13). Uz to, bio je impresioniran i francuskim piscima E. Zolom, G. Flaubertom i H. Taineom.

Nehajev je pripadao generaciji autora 19. stoljeća koja je „težila za europeiziranjem književnosti, pa je nastupila braneći koncepcije koje je smatrala novim i modernim“ (Zaninović, 1964: 18). U skladu s idejama moderniziranja tadašnje hrvatske književnosti,

Žmegač donosi Nehajevljevu zabrinutost zbog tadašnjih prilika u Hrvatskoj objavljenu u časopisu *Hrvatska misao* pa citira:

„Moderan, suvremen je onaj, koji sudjeluje u duševnim pokretima savremenoga društva. Ne onaj, tko ih samo prati i pozna, već onaj, tko ih zbilja duboko osjeća. Na prijelazu 18. i 19. vijeka bio je moderan onaj, koji je shvatio potrebu revolucije i osjećao krizu preživjele aristokratsko-oligarhijske države. Danas moderan je onaj, koji proživljuje savremenu krizu društvenu, koji ne zatvara oči pred novim pitanjima znanosti i težnjama ljudskog duha. Nema sumnje – današnje društvo nalazi se opet u doba prijelaza: najoprečitiiji nazori o svijetu, prirodna znanost sa svojom induktivnom metodom i svojim kolosalnim tehničkim napretkom, rješenje socijalnog pitanja – sve to zahvaća dušu savremenog čovjeka. Onaj, koga sva ta pitanja muče i sile ga, da im traži rješenje – moderan je.“ (Žmegač, 2001: 16)

Iz prethodnog citata iščitavamo predodžbu o Nehajevu kao autoru koji shvaća vrijeme u kojemu živi i teži napretku. Nehajev je isticao potrebu umjetnika da punu pažnju posveti čovjeku i njegovim duševnim potrebama. U prvoj se, početnoj stvaralačkoj fazi, u razdoblju od 1895. do 1897., Nehajev javlja stihovima, pripovjedačkom prozom i člancima. Značajnija djela iz prve stvaralačke faze ističu se pripovijetke *Nemoć* (1895, objavljena 1896), *Bijednička smrt* (1896), *U zadnjim plamsajima* (1896), *Nebo i pakao* (1898) u kojima je najviše stremio prikazati život malih ljudi. Druga, najznačajnija faza stvaralaštva proteže se sve do kraja Prvog svjetskog rat u kojoj se Nehajev predstavlja kao modernist. „*Zastupajući kao kritičar modernistička shvaćanja, isticao je niz godina da suvremeni pisac treba da se bavi iznošenjem kozmopolitskih pitanja što ih osjeća moderni intelektualci*“ (Zaninović, 1964: 28). U ovoj fazi Nehajev piše dramske tekstove kao što su: *Prijelom* (1897), *Svjećica* (1898), *Život* (1905), *Spasitelj* (1916), zatim pripovijetke *Veliki grad* (1902), *Zeleno more* (1902), *Godiva* (1916), *Iz neznanog kraja* (1918), izašle u zbirci *Veliki grad* (1919), te roman *Bijeg* (1909). U djelima prikazuje osjetljive intelektualce koji se ne snalaze u svakodnevici te slomljeni od života završavaju tragično. Kao vrstan kritičar ističe se studijom *Drama i gluma* (1921) i člankom *Svetinja umjetnosti* (1923). U trećoj, posljednjoj fazi, Nehajev se u međuratnom razdoblju predstavlja piscem s novim crtama. Tu se Nehajev udaljava od individualističke orijentacije i donosi prikaz iz svakodnevnog života, poput pripovijedaka *Jubilej* (1927), *Onaj žutokosi* (1929) i *Kostrenka* (1930) i romana *Vuci* (1928) u kojem donosi događaje iz hrvatske prošlosti realističkom metodom (Usp. Zaninović, 1964: 15-35). Iako je nositelj moderne, u djelu *Vuci* pronalazimo i elemente razdoblja sintetičkog realizma što ćemo kasnije potkrijepiti primjerima. Neosporivo je reći kako je Nehajev ostavio veliki trag u hrvatskoj književnosti.

4. ROMAN *VUCI* (1928)

Roman *Vuci* predstavlja znatniji otklon od Šenoina modela povijesnog romana u međuratnom razdoblju (Nemec, 1993: 29). Nosi podnaslov *O četiristotoj obljetnici smrti Krste Frankopana, kneza krčkoga, senjskog i modruškog (27. IX 1527-27. IX 1927)* (Fabrio, 1977: 261). Sastoji se od tri dijela, a izborom teme i samim načinom pripovijedanja u ovome romanu Nehajev se književnoj publici predstavlja u novom svjetlu. U romanu, koji obuhvaća građu iz nacionalne povijesti 16. stoljeća, Nehajev je težio da što bolje i potpunije dokumentira povijest pa u skladu s time donosi prikaz sudbine pojedinaca i tadašnju sliku vremena oslanjajući se upravo na povijesna djela (Zaninović, 1964: 41). Zanimljiva je činjenica da roman sadrži posebno poglavlje koje obuhvaća povijesne dokumente kojima se Nehajev služio. Stoga radnja u romanu teče „*od početka lipnja godine 1514; zapravo, glavnom liku, Krsti Frankopanu (oko 1482-1527), prati posljednju trećinu života: od zarobljavanja kod Marana 1514. do pogibije pri opsadi Varaždina 27. rujna 1527. i sprovoda u Modrušu*“ (Vončina, 1995: 348). U romanu je riječ o sudbini kneza Krste Frankopana pa su svi događaji i povijesni dokumenti fokusirani na prikazivanje karaktera i životnih nazora glavnoga lika (Nemec, 1993: 29). Što se tiče fabule u romanu, rasterećena je pretjerane dinamike i vanjskih pokretača radnje (kao što su prije, u romantičarskoj i šenoinskoj tradiciji, tu ulogu vršili likovi spletkari, otmice, pobune i sl.) te se fokus stavlja na psihološku analizu i prikazivanje unutrašnjih proživljavanja likova (Nemec, 1993: 29). Stoga Vice Zaninović kaže kako Nehajev čitatelja dovodi u vezu s nizom lica tadašnjega vremena, donosi *dobro ocrtanu figuru Krste Frankopana*, uz to daje prikaz njegova oca Bernardina i dviju žena, Krstine žene Apolonije i Katarine (Zaninović, 1964: 42). Kako sam kaže:

„...evocirajući minulo doba i ljude u njemu, Nehajev je stvorio djelo koje je sazdan mahom od brojnih slika i epizoda, tako da predstavlja cjelinu složenu od mnogih detalja. U nekim situacijama ovo nizanje detalja odvlači pažnju od središnje radnje i smeta čitaoca, a objektivno-realističko izlaganje može se ponekad doimati suviše hladno i suzdržano. No, unatoč takvoj strukturi, cjelina se ne gubi od obilja realističkih pojedinosti.“ (Zaninović, 1964: 42)

Nemec roman preciznije definira kao „*realistički koncipirana romansirana biografija poznate povijesne ličnosti, bez lažne patine, dekorativnosti i stilizacija*“ (Nemec, 1993: 29).

Dragomir Babić u članku *O historijskom romanu Vuci Milutina Cihlara Nehajeva* zaključuje sljedeće:

„»Vuci« kao povijesni roman po dojmovnom efektu na čitatelja predstavlja nesumnjivo osvježenje u usporedbi s nekim Šeninim povijesnim romanima.

(...) Odsutnost očekivane, ne uvijek korisne opširnosti, kao i njegova zanimljivost, čitljivost, vješto odvijanje fabularnog slijeda romana, neknjiška atmosfera dramatskih situacija, koje se nagovještaju slikovitim uvertirnim opisima i podupiru kratkim, prirodnim dijalozima, suočavaju nas s jednim tipom povijesnog romana čije nas mnoge slike i asocijativna ozračenja brzo ne napuštaju.“ (Babić, 1982: 373-374)

U knjizi *Krsto i Lucijan. Rasprave i eseji o povijesnom romanu* autorica Julijana Matanović navodi elemente klasičnog povijesnog romana koje nalazi u romanu *Vuci*, koje je preuzela od Mire Sertić. Vodeći se istraživanjima Mire Sertić, autorica Matanović ističe kako u romanu *Vuci* pronalazi *kronikalni stil i patos*, neke stilske karakteristike bliske naturalizmu i impresionizmu, nizanje slika, situacija i pojedinačnih scena te je izražena individualnost i osamljenost pojedinca. (Usp. Matanović, 2003: 14) Ističe motive novca i manjih kućanskih briga koji svakako pokazuju i Nehajevljevo nasljedovanje realističke motivske tradicije. No kao glavnu odrednicu romana Matanović ističe promjene u izgradnji lika, deheroizaciju glavnoga lika koji više nije predstavljen kao junak. (Usp. Matanović, 2003: 14) „*Ideološki, pak, a u skladu sa stalnim zadaćama nacionalnoga povijesnoga romana, Nehajev je svojim naglašenim domoljubljem ostao na poziciji klasičnoga povijesnog romana, ali i na svojim vlastitim pozicijama...*“ (Matanović, 2003: 14). Autorica napominje kako za umjetničku obradu Nehajev uzima povijesne osobe i povijesno razdoblje koje su se često bile našle temom hrvatske književnosti (Matanović, 2003: 15).

Josip Vončina kako je u liku Krste Frankopana „*»definicija jednog naroda«*, u njoj je *»sva vjekovna sudbina hrvatske zemlje«*“ (Vončina, 1995: 357). Navodi kako Nehajev objašnjava sam naslov: „*vuci naziv koji su pogrdnošću ispunili neupućeni oholi tuđinci, a zapravo je u najtežim trenucima značio istinske narodne prvake*“ (Vončina, 1995: 357). Tezu potvrđuje sljedeći citat iz romana: „*– Himba i nasilje, to su svi Frankopani oduvijek! – potvrđuje Sanudo. – Vuci, vuci!*“ (Nehajev, 1995: 130). Iz Krstinog ponašanja vidimo da je on pravi vuk, stvarno i simbolički, prikazan kao čovjek nadljudske snage kojega neprijatelji mrze, ali ga poštuju i klanjaju mu se. Istovremeno je tvrdoglav i dobro zapaža, ali se hrabro i samouvjerenom hvata u koštac s aktualnim vremenom i nedaćama koje ga zadese. Dragomir Babić o fenomenu „vukova“ navodi sljedeće:

„Nehajevljeva poruka o fenomenu »vukova«, tih postojano hrabrih naših, hrvatskih ljudi, što su se borili u sklopu tuđinskih političkih i vojnih mehanizama, pokušavajući ostvariti neku koegzistentnu sintezu nacionalnog i klasnog, dilemična je i ne sasvim smisleno precizirana. (...) Poruka Nehajeva, kolikogod bila obrazložena i simpatična, predstavlja ipak po svom karakteru tipični politizirani spoznajni domet hrvatskoga građanskog intelektualca, koji uvijek nekako ostaje u okviru panične jadikovke i nekakve sudbinom presuđene

nacionalne tragedije, protiv koje nema skoro nikakvog priziva.“ (Babić, 1982: 375-376)

Prema Nemecu, Nehajev je težnju usmjerio na preciznu biografsku utemeljenost Krste Frankopana u hrvatskoj povijesti, pa se tim iskorakom od šenoinskog romana zbivanja roman *Vuci* kreće u smjeru modernog *romana lika* (Nemec, 1997: 12). Babić ističe važnost Nehajevljeva romana za današnje čitatelje sljedećim riječima:

„Nehajevljev povijesni roman »Vuci« ozračava i danas čitatelja nizom svojih romansijerskih i drugih kvaliteta, koje potvrđuju piščevo rodoljublje i najiskreniju etičnost. On predstavlja i zanimljiv i slikovit prikaz jednog detalja hrvatske povijesti, koji je pripomogao u Nehajevljevo vrijeme, a koji pripomaže i danas da u jednoj živopisnoj i suptilnoj verziji obnovimo i bolje upoznamo to srećom prohujalo vrijeme naše tragične otuđenosti...“ (Babić, 1982: 376)

U odnosu sa Šenoinim povijesnim romanima, roman *Vuci* ostavlja drugačiji dojam na čitatelja, pa će u skladu s time sljedeća potpoglavlja biti strukturirana na temelju odnosa Šenoina modela povijesnog romana i njegovih elemenata i Nehajevljevog romana *Vuci*.

4.1. Šenoinski elementi u romanu

Već na samom početku romana Nehajev je točno precizirao kronotop romana, daje uvod u fabulu i predstavlja povijesne osobe kao likove:

„Prvih dana mjeseca lipnja g. 1514. ljubljanski je biskupski dvor oživio nenavadnim životom. Potvrdili se glasi da će prije polovice mjeseca u Ljubljani stići sam cesar Maksimilijan, da bude bliže četama koje su se utaborile kraj Gorice i odatle upadale na mletačko zemljište. Vojna traje već od zime i cesarske su čete imale lijepih uspjeha; ali Maksimilijan traži više, hoće Vicenzu i Veronu; cesar je željan slavlja, sit maloga rata, pak je radi toga i svojim vojskovođom četa u Friulanskoj namjestio Krištofora Frankopana, kneza krčkog, senjskog i modruškog, imenovavši ga vrhovnim upraviteljem Kraša. Maksimilijan voli nagle i blještave uspjehe, premda ga je majka rodila više pjesnikom nego vojnikom;“ (Nehajev, 1995: 7)

Radnja u romanu prati trećinu života kneza Krste Frankopana, tj. od prve godine u romanu, 1514., pa sve do smrti 1527. Unutar tih godina Nehajev smješta najznačajnije trenutke iz Krstina života koji je izdignut kao jaki i glavni lik romana. Kako Matanović navodi:

„Riječ je uglavnom o nizanju povijesno provjerljivih događaja: zarobljavanje kod Morana 1514., petogodišnji boravak u Torreselli, dolazak supruge

Apolonije (1517.) koja s njim u Mlecima proživljava njegovu zatvoreničku sudbinu, višemjesečno zatočeništvo u milanskom zatvoru, bijeg iz tamnice 13. kolovoza 1519., Apolonijina smrt, stupanje u bliži odnos s Ivanom Zapoljom (1524.), dopremanje pomoći Jajcu (11.6.1524.), izbor Ferdinanda za kralja na siječanjskom (1527.) saboru u Cetinu, pogibija pod Varaždinom (26.9.1527.) i sprovod na Modrušu (27.9.1527.)“ (Matanović, 2003: 17)

Datumi i vremenske odrednice pomažu da se čitatelj ni u jednom trenutku ne izgubi u spletu povijesnih događaja. Tako u romanu nailazimo na niz informacija vezanih uz godine, a ovakav Nehajevljev postupak asocira na stil srednjovjekovnih kronika i ljetopisa, npr. „*Teče godina 1516. Krsto je Frankopan jednako sužanj u Torreselli.* (Nehajev, 1995: 84), *Stvar će biti važna jer nisu danas, četiri dana po Trim kraljima u siječnju 1517, pozvani oni sami*“ (Nehajev, 1995: 102). Također je i pomoću likova prikazano vrijeme radnje, čemu svjedoči natpis na ploči:

„Bio sam zatvoren ovdje u Torreselli od devetog dana lipnja 1514. do trećega dana mjeseca rujna g. 1518. ja, Krištofor Frankopanski, knez krčki, senjski i modruški. I ja, Apolonija, supruga rečenoga kneza, došla sa, da budem u društvu s njim 20. siječnja 1516. do gore rečenoga rujna.“ (Nehajev, 1995: 120)

I Krstin potpis u pismu ocu Bernardinu: „*Dano u Torreselli 29. kolovoza 1514. Vaše Uzvišenosti, najponizniji sin i sluga*“ (Nehajev, 1995: 70). Te podatke, kojima su događaji ubačeni u radnju, Matanović dijeli u dvije osnovne grupe, *izravni pokazatelji* i *vremenski orijentiri* (Matanović, 2003: 18). Tako *izravnim pokazateljima* Matanović smatra one „*kojima se precizno bilježi datum događaja koji se našao u središtu pripovjedačeva, pa tako i čitateljeva zanimanja*“ (Matanović, 2003: 18). Za primjere navodi dane i mjesece koji su napisani slovima, a ne brojkama, podatke u kojima se dan izostavlja, ali je zato mjesec naznačen (Usp. Matanović, 2003: 18). Drugu skupinu čine *vremenski orijentiri*, odnosno podaci koji se tiču prolaznosti vremena, podaci koji popunjavaju radnju u međurazdobljima, pomažući čitatelju lakše snalaženje (Usp. Matanović, 2003: 18).

U romanu se stvorio dojam da je riječ o kronikalnom pristupu građi, „*pristupu karakterističnom za žanr povijesnog romana u kojem se događaji, na čitateljevu radost, smjenjuju jedan za drugim, i sve se, u skladu s idejom povijesnog napretka kreće prema unaprijed*“ (Matanović, 2003: 19). Važni načini prikazivanja povijesti koje Nehajev uvrštava u roman svakako su govorni iskazi i povijesni dokumenti. Što se tiče govornog iskaza, izdvojit ćemo primjer kada se Bernardin, Krstin otac, obraća snahi Apoloniji u trenutku kada on čita Krstino pismo koje je stiglo iz zatočeništva. Za govorne iskaze Matanović tvrdi sljedeće: „*Upravo oni predstavljaju mjesto kojim se granice priče nakratko najdublje*

probijaju u prošlost, sve do 12. stoljeća i u kojima čitatelj prepoznaje autorove razloge odluke o snažnom naslovljavanju romanu“ (Matanović, 2003: 19). Govorni iskaz Bernardina:

„Znaš li ti, kćeri moja, gdje smo mi bili negda, tamo od vremena Dujma Krčkoga? Bili smo bliže svijetu i Venecija, pomogavši nam da prodremo amo, prognala nas je i amo gore. Na Krku je zagospodario gospodin Vinciguerra, knez je Ivan poginuo u neznanom kraju, a ja, Bernardin Frankopan, ja sam tu, u goleti, na razbojištu od kojega odaha nema! (...) Kćeri moja, da znaš što je propatilo koljeno frankopansko, da znaš od kolike je muke i krvi sazdano ovo malo što nam je još ostalo! Imali smo mi tih pomoćnika koji su nas pomagali naoko, da nam čas kasnije otmu ono što su tobož za nas obranili! Korvin nam je ukrao Senj, Venecija Krk! Zovem se knez senjski i krčki, a gdje mi je Senj, gdje Krk? Ne pomaže ni pravica ni oružje, ni pismo ni moć – zvijer bih morao biti, zvijer, da ričem i pandžama ranjavam!“ (Nehajev, 1995: 73)

Od pisanih dokumenata, u romanu se nalaze Frankopanovo pismo iz tamnice upućeno ocu Bernardinu, odlomak iz kronike popa Martinca, list iz kronike Ivana Zermegha, plemića županije križevačke i dr. U cijelom romanu jedno poglavlje čini preuzeti dokument, deveto poglavlje trećeg dijela naslovljeno *Smrt kneza Krste Frankopana*. Naime, u ovome je poglavlju prepisan list *kronike Ivana Zermegha* i jedino se ovdje Nehajev pozvao na svjedoka događaja (Matanović, 2003: 20).

„Kad smo došli u Slavoniju, zatekli smo kneza Krstu Frankopana u varoši svetoga Jurja, koja je blizu Drave... (...) Ovdje je knez sakupljao čete protiv njemačke stranke, tako plemiće kao i seljake. Slijedili su ga neki velikaši, vjerni kralju Ivanu, kao Ivan Banić, Ivan Tah, Petar Markus od Kereksalaša i mnogi odlični plemići. Dok je skupljao vojsku, ja sam uto pošao u svoj dom, što ga nisam bio vidio od nekoliko godina.“ (Nehajev, 1995: 325)

Zanimljivo je kako svjedok u nekoliko navrata ponavlja viđenje vlastitim očima, da ih je slušao iz prve ruke: „*Kako sam doznao od mojega tasta, koji je prisustvovao vijećanju...*“ (Nehajev, 1995: 327). „*Kasnije sam čuo da se je cijela vojska razišla i ostavila samoga kneza, koji je još bio na životu, jedino sa tisuću njegovih konjanika*“ (Nehajev, 1995: 328).

4.1.1. Pripomena i nacionalni zanos u romanu *Vuci*

Matanović kao primjer šenoinskih elemenata iznosi činjenicu kako *Vuci* nisu opskrbljeni potrebnim bilješkama koje slijede tu romansiranu povijest (Matanović, 2003: 22). Tezu potvrđuju prilozi uklopljeni u samom kraju romana sastavljeni od pripomene i faksimila dokumenata potrebnih autoru za pisanje romana (Matanović, 2003: 22). *Pripomena* je dana kao primjer pisanja u Šenoinom modelu povijesnog romana, stoga Nehajev na samom početku iznosi „svoju želju za isticanjem vjerodostojnosti opisanih događaj“ (Matanović, 2003: 22). U prilog tome svjedoči sljedeći citat:

„Nije uobičajno da pisac historijskog romana tumači postanak svoga djela dokumentima, skidajući sa vlastite slike prošlosti šarenilo mašte i vidovitosti. Ali »Vuci« hoće da budu prije svega roman realistički – i ako je, u ovom djelu, čitav jedan simbolički odsjek povijesti Hrvata iznesen iole sa plastičnošću koja može dočarati istinski život, sve je moje umjetničko nastojanje bilo u tom da se ličnosti živo uoče i događaji slikovito poredaju; a da bude vazda i jedno i drugo osnovano na detalju i crtanju milieua onako kako je sav »duh vremena« sačuvan u listovima i listinama davnim, u kojima slova otkrivaju i zgone i duše.“ (Nehajev, 1995: 341)

Po uzoru na Šenou, Nehajev iznosi svoje stajalište o slaboj prisutnosti nacionalnih tema u umjetnosti: „*Možda je upravo ogromnost historijske pozadine kao i snažnost lika Krstina, pored nedovršenih istraživanja stručnjačkih, stajala na putu te ovaj dio hrvatske povijesti nije u umjetničkom obliku obrađivan onoliko koliko su obrađivane mnoge neznatnije epohe*“ (Nehajev, 1995: 342). Spominjući u romanu djela autora kao što su Matija Mesić (*Sanuda*), Vjekoslav Klaić (*Krčki knezovi Frankopani*), Kukuljevićevi i Milčetićevi članci (*Vijenac*), podaci Lopašića i Laszorskog, Nehajev ističe jedan strani rad koji ga se veoma dojmio.

„Ali je – začudo- Nijemac bio prvi koji je, služeći se strogo stručnom metodom, skinuo zavjesu ispred mnogih najintimnijih, najljudskijih strana našeg junaka. Henry Thode, proučavajući izvore za staru mletačku povijest, naiđe slučajno na zlatan prsten njemačkog podrijetla, iskopan u Pordenonu. Thode se sa pravom njemačkom ustrajnošću daje na to da otkrije tajnu prstena; natpis »mit willen dyn eigen« i očita augsburška izradba dovede ga na misao da traži tragove »Nijeemaca« u Friulima. U Marciani, biblioteci mletačkoj, prekapa sve izvore koji su mu na dohvat i napokon otkriva da je taj isti prsten Apolonija, rođena Langova, pred četiri stotine godina bila poklonila svome mužu Krsti Frankopanu. Thode je savjesno iznio sav venecijanski historijski materijal, pisma Krstina i Krsti; jednako su vrijedna njegova istraživanja o porodici Langovih i o brevijaru Apolonijinu. Djelo svoje on nazivlje »doživljajem« (»Der Ring der Frangipani. Ein Erlebnis von Henry Thode«¹), pružajući stranicu

¹ Op.a. Djelo je pod naslovom *Frankopanov prsten* prevedeno i objavljeno u Zagrebu 1944.

po stranicu pouku kako je historik, tragajući o stvari, došao do otkrića velikih, nepoznatih duša.“ (Nehajev, 1995: 342-343)

Unutar pripomene Nehajev ističe razliku između polazne ideje romana i konačnih rezultata pa kaže: „*Mislio sam čitati povijest, a ugledao sam bujni, tekući život – i lik ovoga Frankopana kojega se naučih cijeniti sve golemijim, tražio je od mene da ga spoznam dokraja, da uđem u svu tajnu jednog prebogatog života*“ (Nehajev, 1995: 341).

Zanimljivo je spomenuti kako Nehajev u završnom obraćanju čitatelju često ističe knjigu *Frankopanov prsten*. Motiv prstena simbolizira neraskidivu ljubav i povezanost Krste Frankopana sa ženom Apolonijom, koja nije samo tjelesna, već je duhovna, čemu svjedoče primjeri što je sve Apolonija učinila i kod koga je bila s namjerom da mu pomogne, oslobodi i izbavi iz tamnice. Iako tjelesno krhka, kroz djela se pokazala izrazito jakim duhom i ljubavlju koju je gajila prema Krsti:

„Apolonija Frankopanka jedva smože da pruži bratu ruku i izljubi se s njim. Diše teško i ruke joj dršću. (Nehajev, 1995: 13) Bez kape, njeno se lice još ljupkije isticalo pod vijencem bjelkastoplavih uvojaka, sasvim svijetlih u obilnom suncu, koje je ispunilo čitavu sobu. To je lice bilo gotovo obraz djeteta – bjeloputno do prozirnosti, sa nekoliko jedva vidnih žutih točkica na sljepočicama, okruglo i sitno, u svoj bljedoći i sada sasvim mlado, djevojačko. (Nehajev, 1995: 14) No njena je odluka od one mjesečeve noći stalna – osjećala se i odlučnijom i spokojnijom jer je znala da ona, upravo ona sama, mora i hoće učiniti najskrajnji korak. (Nehajev, 1995: 84) I tako je Apolonija Frankopanka izvršila ono što je bila odlučila još u onoj mjesečevoj večeri na Modrušu; (...) Ostala je u tamnici uz muža, bila mu je žena dušom i tijelom, da ljudi ne rastave ono što je sastavio Bog! Mlečanke su je slavile, glas o njenom tamnovanju postade pjesmom- (Nehajev, 1995: 109) A ova krasna, bistra ženica sa svojom mirnom i predanom ljubeznošću stišava sve opreke.“ (Nehajev, 1995: 110)

U romanu nacionalni zanos ima ulogu pokretača svih likova koji Krstu vodi prema uzvišenim ciljevima i njegovim idealima, „*i sve druge likove ujedinjene posvojnomo zamjenicom naši (Bernardin, Dragišićka)*“ (Matanović, 2003: 28). Matanović dalje navodi:

„Nehajev ipak prepušta likovima stavljajući ih u posebne, za to prilagođene privatne situacije u kakvima je povijesnim junacima dopušteno da se, bez povišene retorike, prepuste najsuptilnijim osjećajima što ih iskazuju prema domovini i ognjištu (npr. pjevanje stare tužaljke, koju je pjevao narod, u Bernardinovu domu.“ (Matanović, 2003: 28)

Nehajev kroz lik Bernardina projicira svoje gledište na problem vjekovne hrvatske nesloge i to najjače ističu riječi Bernardina upućene strankinji kako bi jače dočarao svjetovnu razliku, iz čega možemo iščitati odnos junaka prema vlastitom jeziku (Matanović, 2003: 28).

„Stari je knez, miješajući u talijanski govor latinske izreke, hrlio u svojim mislima dalje. Oslikao je svu povijest frankopansku, kleo nesloge u obitelji, spominjao jade od vjekova. I kako duže govori, njegove kretnje, uglate još uvijek, dobivaju težinu nečesa što je grofici nejasno, ali vidno ispunja svu dušu ovog nevisokog, gvođenog čovjeka. Bernardin ne povisuje mnogo svoga glasa, ali prizvuk je njegov sve oštiji, sve navalniji. I nakraj kraja, kao da su mu riječi tuđega jezika ipak preslabe, Bernardin se obraća k Dragišićki, koja ga sluša plamenim očima, i govori njoj u svom jeziku, od kojega Apolonija razumije jedva koju riječ. – Da, da, kad im dogusti, kad im treba savjeta i šake, onda nas zovu i miluju nas. Svi su jednaki, svi! Vrebaju na nas i mrze nas, no pošto nas je Bog postavio na ovu krvavu stražu, trebaju nas.“ (Nehajev, 1995: 74-75)

U *Pripomeni* romana autor govori o velikoj epohi i narodnoj snazi te veličini hrvatskog naroda:

„Ljubeznošću »Matice Hrvatske« možemo, iza stranica koje ipak nigdje nisu puki plod mašte, na ovom mjestu sakupiti najvažnije dokumente o Bernardinu i Krsti, o velikoj epohi njihove Hrvatske, koja je onda bila jezičac na vagi u strahovitoj lomljavi vijeka. (...) U borbi kraljeva i cesareva, u sukobima koji su odlučivali sudbinom Europe, da, sudbinom čovječanstva – Hrvati su imali udio važan, priznat, odlučujući; (...) Težak je jezik i mučan pravopis dokumenata koje prilažemo – ali njihov se studij naplaćuje; (...) »Vuci« neka u obliku umjetničkom pokažu što smo i kakvi smo bili negda mi Hrvati – ovi »Prilozi« neka potvrde da naša narodna snaga i veličina ima svjedočanstva kojih ni ma kako tužna sadašnjost pomračiti ne može.“ (Nehajev, 1995: 343-344)

4.2. Odstupanje od šenoinskih elemenata u romanu

Što se tiče razlika između Nehajevljevog i Šenoinog načina stvaranja građe povijesnog romana, Nehajev za svoje likove ima povijesno pokriće. Kako kaže Julijana Matanović, „*autor će povijesnu priču oplemeniti dodatnom psihološkom analizom svojih jakih junaka (karakteristike novopovijesne varijante) i međusobnim njihovim odnosima*“ (Matanović, 2003: 31). Posebno se ističe motiv spašavanja žene iz „opasnosti“ (topos karakterističan za srednjovjekovne viteške romane, ali i romantičarski motiv) i to u dvostrukoj funkciji: „*u funkciji prvog susreta budućih nositelja ljubavnog sloja romana i u funkciji isticanja muškog junaštva*“ (Matanović, 2003: 31). Jedna od takvih situacija zasigurno je ona u kojoj Krsto upoznaje Katarinu, svoju drugu suprugu:

„Još nije Dragić ni dovršio svoj vapaj, a knez je Krsto u dva skoka bio pred drvenim hrastovim vratima. Sjekao je mačem po tvrdom drvetu, i kad grede nisu popustile, dohvatio sjekiru. Kao bik se je zaletio u vrata. Silna je snaga kneževa – drvo prasne i pod težinom ramena, koje je upr'o knez, vratnica se stropošta. Iz staje iznesu ljudi polumrtvu ženu. – Ban te je spasio, sestro moja! Ženi su odvezali spone, izvadili rubac iz usta. Staja je puna dima, žena je jedva disala. Krvava joj je masnica na ruci, kosa joj pala neuredno niz vrat – mučenica

je. Al je krasna – crne, duboke oči pogledale su kneza pogledom, u kom je bio sav strah pogibli, sva radost spasa.“ (Nehajev, 1995: 266-267)

Sljedeća karakteristika po kojoj vidimo odudaranje od Šenoe je „*motiv čuda u posljednjem trenutku*“ (Matanović, 2003: 31).

„Zamrmore molitva, nastavljena u općem plaču. Tada, u posljednjem blagoslovu popa Ivana, bolesnica otvori oči. Nisu više bile mutne – Katarina je prepoznala čovjeka koji je držao njenu ruku, prozirn i gotovo mrtvačku. – Krsto moj! – dahнула je u čudu pogledavši muža i sve te ljude. Zašto su ovdje? Ali je liječnik znao što se dogodilo. Vrhunac je bolesti bio prepačen. – Bane, spasena je gospođa!“ (Nehajev, 1995: 318)

Uz to, vidimo da junak odabire ljubav prema domovini umjesto ljubavi prema ženi te se po tom kriteriju Krsto Frankopan ne razlikuje od većine romantičnih junaka koje po romantičarskoj tradiciji u svojim romanima formira Šenoa (Matanović, 2003: 32). „*Ljubav je proplamsala – ali u mraku vremena nisu smjele da se zapale svadbene baklje. Kraljica Marija zove kneza u Hainburg, Jožefić traži da se u Stolnom Biogradu sastane sa Zapoljom – tvrd je život, mrazno je vrijeme i za kasni cvijet srca kneževa!*“ (Nehajev, 1995: 269).

Što se tiče glavnog lika Krste Frankopana, predstavljen je kao junak *pravoga klasičnoga povijesnoga romana* (Matanović, 2003: 32). Matanović kaže su „*odabrani su bili samo oni trenuci koji su ga oslikavali prema vanjskom svijetu, u onom u kojem se on morao odigrati ulogu zanesenog rodoljuba, velikog junaka i neupitnog heroja*“ (Matanović, 2003: 32). Njegov je lik u romanu ocrtan preko govora drugih likova: „– *Što ćemo, takav je – uzdahne Šime Erdedi. – Hoće sve na svoju. Krv ga pali – teško ćemo s njime*“ (Nehajev, 1995: 304). Krsto Frankopan opisan je kao:

„Dok je ovako, za gomilu, Frankopan neko strašilo koje ima da bude survano pod krvničkim mačem, strašilo kojim su majke plašile djecu – ugledniji i umniji građani, koji su bolje poznavali događaje posljednjih godina, zabavljali su se očekujući brod s Frankopanom, sasvim drugačijim nagađanjima.“ (Nehajev, 1995: 32)

Krsto je u romanu predstavljen kao hrabar lik čemu svjedoči sljedeći citat: „– *Evo – govorio je, knez nasamo Mlečaninu – ja sam zarobljenik Sinjorije, cesar je ostao bez vojskovođe; vidim i čujem od vas da će malo prije malo poslije doći do mira. Onda će samo po sebi biti riješeno o meni. Zato me nije hrabrost*“ (Nehajev, 1995: 55). Možemo reći kako je naglasak u romanu stavljen na Krstin lik, i to upravo na njegovu psihološku karakterizaciju. Krsto Frankopan je veliki knez, no u romanu nailazimo na dijelove koji ga prikazuju kao „malog čovjeka“, pojedinca:

„Ne, nije knez, čovjek je, nag i strahovit u svom bijesu (Nehajev, 1995: 127). Pred željeznim vratima stajao je u tmini knez i udarao šakom po gvožđu. Šaka je od strašnih udaraca bila sva krvava, ali željezna se vrata nisu ni potresla – a ni s one strane nije se ozvao nikakav ljudski glas. U gluhoj tišini udarci su odjekivali kao bespomoćna kletva protiv vrata paklenskih. Osjetivši trak svjetla, knez se okrene. Rainer ugleda lice kakovo još nikad nije bio vidio. Na čelu bila je nabrekla krvava žila, oči se raširile kao u ludilu, kosa je razbarušeno padala na čelo, a na ustima skupila se pjena. (...) Da li je to bio onaj isti čovjek koji se je poslijepodne tako gospodski smješkao duždu, s prezirom slušao ispitivanja i maločas mirno podnosio upute Dandolove? Bosonog, bez gornje haljine, u svjetlu žiška, Frankopan se priviđao iz pustare uteklim luđakom. Da li je i bio pri svijesti? (...) Bio je svjež, vedar – kao da i nije bilo ove noći; samo je zakrvavljena ruka spominjala na čovjeka koji je u noći, lud od bijesa, stajao pred gvozdenim vratima.“ (Nehajev, 1995: 51)

Takav opis, kako kaže Matanović, nije moguć u klasičnom povijesnom romanu (Matanović, 2003: 34).

Još jedna karakteristika koja odudara od modela klasičnog povijesnog romana jest konvencija epistolarne forme uvrštene u epsku naraciju, koju Nehajev donosi u vidu Krstinih pisama. „*Krsto je krajem kolovoza uputio dva pisma preko Vijeća, jedno ocu, drugo bratu Ivanu*“ (Nehajev, 1995: 65). „*Ženi je pisao već u prvom pismu da mu pošalje noćnu kapu i tanje potkoljenice*“ (Nehajev, 1995: 52). Pomoću motiva pisama Nehajev približava tekst o velikom knezu Krsti Frankopanu svojim čitateljima (Matanović, 2003: 34).

„Svuda crnilo, pera, papiri, bilješke – Frankopan piše sam, ne govori nikad u pero, i, što je najčudnovatije, črčka svoje zabilješke nekim nepoznatim slovima; nisu ni latinska ni gotska, mogla bi biti grčka, ali nisu ni to. Pismo je staro, njegova naroda od pradavnih vremena, sasvim drugojačije no ikoje poznato.“ (Nehajev, 1997: 52)

Time postiže da se junak romana što više približi čitatelju koji promatra njegove pothvate.

5. ELEMENTI SINTETIČKOG REALIZMA U ROMANU *VUCI*

Iako je važnost Milutin Cihlar Nehajev u razdoblju moderne neupitna, *Vuci* nastaju godine 1928. predstavljajući inovacije na području povijesnog romana. Prilikom analiziranja romana *Vuci* naišli smo na književno-stilske odrednice sintetičkoga realizma. U navedena obilježja spadaju realistični stilski postupci u koje ubrajamo socijalnu tematiku, uzdizanje u društvu, nasilje, motiv novca, prikaz istine i nacionalne probleme svoga vremena. Tim obilježjima možemo definirati sintetički realizam, odnosno novostvoreni moderni objektivizam, koji traje u razdoblju od 1928. do 1941. (Šicel, 2009: 8). Od navedenih obilježja neka od njih možemo potkrijepiti primjerima koje pronalazimo u romanu. Tako se u prvom djelu romana provlači nacionalna tema, tj. nacionalno pitanje mletačko-hrvatskih odnosa i ratovanje s Frankopanom:

„Pa što je učinio Frankopan? Obijedio ih je s nevjere, dao popaliti grad, sasjeći bezbroj građana, oplijeniti njihove kuće, a starcima oslijepiti oči da ostanu tužni svjedoci njegove krvave osvete.“ (Nehajev, 1997: 34)

„O strahovitom dušmaninu zadnjih se dana pjevaju pjesme rugalice – Venecija je odahnula u sigurnoj nadi da se je riješila svog najbližeg, najneposrednijeg zla.“ (Nehajev, 1997: 35)

„Miriti se s carem možemo. – Ali mir s Frankopanima – nikad! To je porod đavolov, pritajit će se da nas kasnije jače ugrizu! Vuci, vuci!“ (Nehajev, 1997: 40)

Važno je spomenuti rodbinske veze u sklopu nacionalnog pitanja gdje se govori o Bernardinovoj obitelji:

„Bernardin ne govori o svojoj najbližoj svojti – i on je rođak hercega od Este, bližika kraljev; kći mu je Beatrica prvi put udata za Ivana Korvina, sina Matijaševa, drugi put za markgrofa Jurja Brandenburškog, najbližeg rođaka Jagijelovića. U rodu su s njim ugarski Perenji i despoti srpski – (...) Ali je u obitelji bilo krutih svađa, bojeva i krvi – Apolonija se spominje kako se i za samog hercega Korvina govorilo da je bio dušmanin Bernardinov. Stoljetni su naponi da se održi i razvije sjaj obitelji, sjaj imena knezova krčkih, senjskih i modruških, koje je ime njezino – a sad?“ (Nehajev, 1997: 68)

Prikazuje se unutarnji Apolonijin nemir i njezina rastrganost između dviju strana. Na jednoj strani stoji porijeklo, ugarska krv i njezin brat, dok je s druge strane njezina velika bezgranična ljubav Krsto Frankopan koji je hrvatskog roda.

„Koljeno je frankopansko primilo nju, Krsto je ljubi žarko (...) – no ona je ostala sestra svoga brata. (...) – a ona, Apolonija, između dvije porodice, svoje rođene i njegove, tužna je žrtva nemira i sumnje. Zagovarala je kod brata, muči se to s ocem Bernardinom – a što je uspjeh?“ (Nehajev, 1997: 73)

U romanu je bačena sumnja na Apolonijinu prošlost gdje se u nekoliko navrata spominje njezina prva udaja za grofa Lodrona i njezin odnos sa cesarom. Matej Lang, Apolonijin brat, neumorno pokušava saznati kakvu tajnu skriva što naposljetku i doznaje.

„Cesar je volio ljepotu – ali sva govorkanja nisu iznosila nikakvih točnijih navoda. (...) Cesar je poklonio prebogat miraz kad se je sestra Matejeva udavala za grofa Lodrona. Matej Lang, izvježbani čovjek dvora, nije ni časa pokušao da uđe dublje u tajnu o kojoj je slutio da bi mogla postojati.“ (Nehajev, 1997: 26)

„I opet je, u šutnji jednog časa, zabljesnula između brata i sestre ona davna tajna. No tu su šutnju odmah prekinule trublje koje su se oglasile izdaleka.“ (Nehajev, 1997: 27)

Apolonija otkriva istinu kako ju je jednom prilikom cesar uhvatio nasamo u lovu, krenuo joj tepati lijepim riječima i ne snašavši se, Apolonija je osjetila njegove ruke na svome tijelu.

„Preplašena djeвица osjetila se sva zablještena takvom laskom. No još se nije pravo bila ni osvijestila da prozre što bi mogla biti posljedica cesarovih riječi o ljubavi i gdje bi se zaustavile cesarove ruke koje su se požudno bile pružile za njom — kadno je herceg Jörg, ljubomoran radi nje na svakoga, a sumnjajući i na cesara, taj čas upravio hajku na ono osamljeno mjesto.“ (Nehajev, 1997: 31)

Za važnost novca u romanu Nehajev predočava Krstu u tamnici gdje on šalje pisma ocu kako bi mu pomogao da preživi:

„...tako da je tamnica nalikovala pravom gospodskom dvoru. Samo je teško za novce. Treba plaćati sluge i hranu – Frankopan je izračunao da ga svaki dan zatočenja zapada dva dukata najpotrebnijega troška. (...) No otac Bernardin je vazda bio u novčanim neprilikama – u kulama i po krajinama ima hrane, no kad treba platiti vojnike, teško je skupiti svaki forint.“ (Nehajev, 1997: 51)

S obzirom da roman govori o jednom dijelu hrvatske povijesti iz 16. stoljeća, a znamo da se tada Hrvatska nalazila u sklopu Hrvatsko-Ugarske države, ne iznenađuju nas brojni opisi turskih napada i prikazi nasilja koje pronalazimo u romanu, što potvrđuju citati:

„Ta nije li se pred par tjedana bio upustio u sasvim suvišan okršaj s venecijanskim predstražama; nije li, ako i ne jako ranjen, jedva iznesen živ iz boja?“ (Nehajev, 1997: 25)

„Rat traje sedamdeset godina - ovo nije ni rat vojske nego rat onih što se udvoje-utroje vrebaju skraj puta. Život ti ovdje ne čuva nitko, a jednako ga i ne

cijeni nitko. Pod svečanim mirom šume koja se u svojoj jesenskoj šarini sva sja pod suncem na zapadu, krije se opće klanje i opći razor.“ (Nehajev, 1997: 57)

„Turska sila plačka i ruši kud stigne — vojska Solimanova vodi sa sobom na desetke hiljada sužanja koji rade kao robovi za nju, i svijet je izgubio posljednju vjeru u kralja i kršćanstvo; ono što je izmaklo turskoj sili, bježi i navire u gornje strane da pojača nevolju i glad.“ (Nehajev, 1997: 195)

Nehajev donosi prikaz i atmosferu hrvatskog društva i tadašnjih prilika u državi na primjeru Frankopana i njihovog ugleda:

„...u Hrvatskoj se živjelo teško, oskudno; sami Frankopani podržavali su svoj vladarski ugled više starim i svečanim običajima negoli sjajem – novaca nije bilo nigdje. Gospoda, Zrinjski u Gvozdanskom, Frankopani oko Liča i na Grobniku, gdje god mogu kopaju rude da željezo zamijene zlatom. Gradovi su gospodski u hrvatskim stranama više tvrde vojničke nego dvori; život je žuhak, strog.“ (Nehajev, 1997: 161)

S obzirom na to da Milutin Cihlar Nehajev živi i stvara u razdoblju moderne vidljiv je utjecaj razdoblja na roman, no unatoč tome Nehajev se nastavlja na razdoblje koje slijedi, sintetički realizam, čemu svjedoče vidljivi postupci karakteristični za spomenuto razdoblje kojem sam roman pripada prema godini nastajanja.

6. VUCI – NOVOPOVIJESNI ROMAN

Koncem sedamdesetih godina 20. stoljeća u hrvatskoj se književnosti povijesni roman ponovo revitalizira i bavi se tematizacijom povijesne problematike. Novopovijesni roman alegorijski progovara o bitnim aktualnim problemima, kao i o univerzalnim situacijama. Tako se povijest predočava kao prostor zla i stradanja, mračni prostor. Stoga se autori u razdoblju postmoderne u svojim djelima ne bave više jakim pojedincima, junacima, njihovim povijesnim zaslugama i postignućima, već nastoje prikazati njihove mane, loše strane. U središtu zbivanja smještaju malog običnog čovjeka koji je žrtva velikih povijesnih zbivanja. Nemeč tvrdi kako „*Autori povijesnih romana današnjice svjesni su »hijata« povijesti i fikcije. Oni žele upravo naglasiti neodređenost, nepouzdanost i varljivost povijesne građe što je podložna različitim interpretacijama*“ (Nemeč, 2003: 266). U novopovijesnom romanu izražen je teško razlučiv odnos fikcije i faksije, a rabe se povijesni izvori kao i pseudopovijesni izvori.

U romanu *Vuci* predstavivši povijesnu građu iz 16. stoljeća Nehajev nastoji što potpunije prenijeti povijesna zbivanja te ocrtati likove i situacije kako bi što bolje dočarao čitatelju ono doba. Kako Matanović navodi „...*pred čitateljem je otkrivena intervencija u povijest, nešto što je nespojivo s povijesnim, ali je itekako spojivo s novopovijesnom varijantom, onom čijom ćemo početnom točkom, prepoznatom u Sanudovu gužvanju povijesnog dokumenta, proglasiti upravo Nehajevljeve roman Vuci*“ (Matanović, 2003: 37). Uz već klasična prepoznatljiva stilska obilježja povijesnog romana kao što su patos, ideologija djela i prihvaćanje povijesnih izvora, roman sadrži neke nove karakteristike poput psiholoških portreta likova, isprekidanih rečenica koje se niže jedna na drugu. Uz istaknute motive nacionalnog zanosu i osjećajnosti kao pokazatelje novopovijesnosti, sljedeći citat prikazuje roman *Vuci* kao novopovijesni roman:

„U pradavna su vremena gusari normanski ratovali s Hrvatima u Primorju – jest, Pavle je morao biti jedan od onih djedova, koji su nekad, dok je još samo pjesma bilježila i čuvala događaje, vladali na Primorju kakono i Frankopani kasnije. Albus kralj hoće večeru i ljubu – ne ponavlja li se pjesma neprestano kroz stoljeća? Nije li taj Albus sada ova ista Venecija, što se je nadula u svom blještilu?“ (Nehajev, 1995: 91)

Roman *Vuci* javnosti je predstavljen kao otklon od Šenoine tradicije pa svojom pojavom donosi novo shvaćanje povijesti gdje povijest više nije prikazana kao učiteljica života, već Nehajev pred čitatelja stavlja osjećaj nemoći pred poviješću, donosi pojedinačne sudbine malih ljudi s kojima se čitatelji mogu poistovjetiti.

7. ZAKLJUČAK

Glavni cilj ovoga završnog rada bio je predstaviti roman *Vuci* Milutina Cihlara Nehajeva u razdoblju moderne u hrvatskoj književnosti. Kako bismo mogli kvalitetnije obraditi zadanu temu morali smo se najprije upoznati s književnim razdobljem u kojem Milutin Cihlar Nehajev stvara, a to je razbolje moderne. Na samom početku kronološki smo odredili razdoblje moderne i objasnili zašto se uzimaju po dvije godine za početak i kraj periodizacije razdoblja. Na temelju obrade utvrdili smo da je razdoblje moderne zapravo vrlo heterogeno razdoblje u kojem istovremeno egzistira nekoliko različitih stilova te da s pravom govorimo o svojevrsnom pluralizmu kao značajnom obilježju toga razdoblja. U ovome radu dali smo kratak prikaz povijesnog romana, a začetnikom modela povijesnog romana kojega su slijedili August Šenoa i Milutin Cihlar Nehajev uzima se škotski pisac Walter Scott s reprezentativnim povijesnim romanom *Waverley*, objavljenim 1814. godine. Povijesni se roman u hrvatskoj mijenjao tijekom godina, a prvim se hrvatskim povijesnim romanom smatra *Severila ili Slika iz progonstva kršćanah u Sisku* Ivana Krstitelja Tkalčića iz 1866. Mnogi pisci bavili su se pisanjem povijesnog romana, no tek s pojavom Augusta Šenoe ono dobiva na važnosti i pravu koncepciju povijesnog romana. Iako Šenoa slijedi Scottov model povijesnog romana, u svojim djelima unosi promjene. Tijekom 20. stoljeća dolazi do raslojavanja povijesnog romana u hrvatskoj književnosti kako bi se čim više približio tadašnjim potrebama hrvatskih čitatelja. Tako djela imaju cilj da zabave čitatelja, da ih uvuku u svoju napetu priču te stoga pisci poput Higinia Dragošića, Hinka Davile, Marije Jurić Zagorke stvaraju trivijalne romane vrlo popularnih u tom razdoblju. Osim trivijalnog, pisci pišu klasične povijesne romane na tragu Šenoinog modela, dok znatniji otklon donosi Milutin Cihlar Nehajev povijesnim romanom *Vuci* iz 1928. S vremenom se mijenjala interpretacija povijesnog romana, pa se javljaju pisci poput Ivana Aralice, Nedjeljka Fabrija i Feđe Šehovića, koji u romanima fokus stavljaju na slabije likove koji su žrtve povijesnih zbivanja.

Kao romanopisac, novelist, novinar i kritičar Milutin Cihlar Nehajev jedan je od najistaknutijih predstavnika razdoblja hrvatske moderne. Kao što smo ranije spomenuli, roman *Vuci* predstavlja znatniji otklon od Šenoina modela povijesnog romana. Roman obuhvaća povijesnu građu iz 16. stoljeća, a novost koju Nehajev uvodi je poseban dio na kraju romana koje obuhvaća sve povijesne dokumente i izvore kojima se služio pri stvaranju romana *Vuci*. Roman donosi prikaz života i sudbine kneza Krste Frankopana te su stoga svi događaji kao i povijesni dokumenti bazirani na glavni lik. Na tragu Šenoina modela u romanu pronalazimo neka obilježja koja se priklanjaju Šenoi, ali i novitete koje Nehajev unosi.

Obilježja u romanu koja su sklona Šenoinom modelu pronalazimo već na samom početku romana gdje je jasno i precizno određeno vrijeme priče kao što su i predstavljene povijesne osobe. U romanu Nehajev događaje smjenjuje jedan za drugim, donosi povijesne dokumente (pisma), dok nacionalni zanos preuzima ulogu pokretača svih likova. Nehajev već na početku iznosi želju za isticanjem vjerodostojnosti događaja pa ubacuje *Pripomenu* koja služi kao primjer pisanja po Šenoinom modelu povijesnog romana. Što se tiče karakteristika koje odstupaju od Šenoina modela povijesnog romana, važno je istaknuti kako Nehajev za svoje likove ima povijesno pokriće. Ističu se motiv spašavanja žene iz opasnosti i motiv čuda u posljednjem trenutku. Također, važna karakteristika u odstupanju svakako je motiv pisma, odnosno ubacivanje epistolarne forme jer upravo pomoću pisama Nehajev približava tekst o velikom knezu Krsti Frankopanu čitateljima.

Uz već klasična obilježja povijesnog romana, roman sadrži i neke nove karakteristike te ga smatraju primjerom novopovijesnog romana. Krsto Frankopan kao lik simbolički je prikaz čovjeka koji se hrabro hvata u koštac s nedaćama svoga vremena. On je pravi vuk, stvarno i simbolički, a prikazan je kao čovjek nadljudske snage kojega neprijatelji istovremeno mrze i poštuju. Njegova sudbina metaforički predstavlja sudbinu vlastitog naroda i zemlje. Važnost Krste Frankopana u hrvatskoj povijesti vidljiva je u činjenici kako je i sam August Šenoa, koji se smatra ocem hrvatskog povijesnog romana, namjeravao pisati o njemu, ali zbog smrti nije uspio. Možemo zaključiti da je ipak, uz promijenjenu paradigmu povijesti te s odmakom od klasičnog modela povijesnog romana, svoj kontinuitet povijesni roman održao sve do danas.

8. SAŽETAK

Ovaj završni rad predstavlja roman *Vuci* Milutina Cihlara Nehajeva u razdoblju moderne u hrvatskoj književnosti. Donosi prikaz razdoblja moderne, njezina obilježja te kratak prikaz o povijesti povijesnog romana te kako se razvijao u hrvatskoj književnosti. Naglasak je u ovome radu stavljen na predstavljanje romana *Vuci*, njegovo smještanje u kontekst povijesnog romana te u odnosu sa Augustom Šenoom prikazati sličnosti i razlike; roman koji predstavlja znatniji otklon Šenoina modela povijesnog romana u međuratnom razdoblju. Milutin Cihlar Nehajev izborom teme i povijesne građe iz 16. stoljeća javnosti se predstavlja u novom svijetlu nastojeći što potpunije dokumentirati povijesne izvore kojima se služio. Roman *Vuci* javnosti je predstavljen kao otklon od Šenoine tradicije pa svojom pojavom donosi novo shvaćanje povijesti gdje povijest više nije prikazana kao učiteljica života. Na kraju romana nalazi se poglavlje koje roman *Vuci* svrstava u novopovijesni roman.

KLJUČNE RIJEČI: Milutin Cihlar Nehajev, August Šenoa, Walter Scott, povijesni roman, Krsto Frankopan, novopovijesni roman

Historical novel *Vuci* by Milutin Cihlar Nehajev

This final thesis represents the novel *Vuci* which has written by Milutin Cihlar Nehajev in the period of literary modernism in croatian literature. The novel portraits the period of literary modernism, gives its characteristics and brief review of historical novel and the way it developed in croatian literature. The emphasis in this thesis was put on the novel *Vuci*, putting it into context of historical novel and explaining similarities and differences between Nehajev and August Šenoa. The novel *Vuci* represents a step away from Šenoa's model of historical novel. Milutin Cihlar Nehajev presents himself to the public in a new light with his choice of theme and historical structure from the 16th century in order to completely document historical documents which he had used. The novel *Vuci* was portrayed to the public as a departure from Šenoa's tradition and that is why it brings new understanding of history where history is no longer portrayed as life's teacher. At the end of the novel, there is a chapter which classifies the novel in new-historical novels.

KEY WORDS: Milutin Cihlar Nehajev, August Šenoa, Walter Scott, historical novel, Krsto Frankopan, new-historical novel

9. LITERATURA

Babić, Dragomir. 1982. *O historijskom romanu »Vuci« Milutina Cihlara Nehajeva* u: Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu. Vol. 9 No. 1. str. 372-376

Batušić, Nikola. Kravar, Zoran. Žmegač, Viktor. 2001. *Književni protusvjetovi: poglavlja iz hrvatske moderne*. Zagreb: Matica hrvatska

Cihlar Nehajev, Milutin. 1995. *Vuci*. Priredio: Josip Vončina. Zagreb: Školska knjiga

Cihlar Nehajev, Milutin. 1997. *Vuci*. Priredio: Krešimir Nemeč. Vinkovci: Riječ

Dragošić, Higin. 1993. *Crna kraljica*. Priredio: Krešimir Nemeč. Zagreb: Školska knjiga

Fabrio, Nedjeljko. 1977. *Štavljenje štiva. Eseji i sinteze*. Zagreb: Znanje

Matanović, Julijana. 2003. *Krsto i Lucijan. Rasprave i eseji o povijesnom romanu*. Zagreb: Naklada Ljevak

Nemeč, Krešimir. 2003. *Povijest hrvatskog romana od 1945. do 2000. godine*. Zagreb: Školska knjiga

Pet stoljeća hrvatske književnosti. 1964. *Milutin Nehajev i ogledi i članci pripovijesti*. Zagreb: Matica hrvatska

Šicel, Miroslav. 2005. *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća: Knjiga III. Moderna*. Zagreb: Naklada Ljevak

Šicel, Miroslav. 2009. *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća: Knjiga V. Razdoblje sintetičkog realizma (1928-1941)*. Zagreb: Naklada Ljevak